

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sapientissima Dei Mvndvm Regentis Gvbernatio; Ex qua
pendent, quæ vulgò in Casv, Fortvna, Fato, Esse Pvtantvr**

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1645

Capvt. III. Casuum fortunatorum & infortunatorum aliæ caussæ, aliaque
exempla, vicissitudinem inconstantiámque docentia humanæ felicitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52314](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52314)

*CASVVM fortunatorum & infortuna-
torum alia caussa, aliâq; exempla, vicif-
situdinem inconstantiâq; docen-
tia humana felicitatis.*

§. I.

*Cur Deus tot aduersos, in terris, Casus
esse velit?*

T omnia sùsq; deq; eunt, in Mun-
do? nulla est constantia? vexan-
tur boni, mali exaltantur. Pe-
rimit innoxios, & seruat multos *Fortuna*
nocentes? Quia de caussa *Pittacus Mity-*
lene templis scalam fecit, ad nullum alium
usum, quàm ut esset dedicatum donum, adum-
brans fortune repentinos ascensus atq; descensus:
ascendentibus quodammodo his, quibus fortuna
aspirat: descendentibus verò, qui miseris pre-
muntur. Rectè quidem *Pittacus*, si per *for-*
tunam intellexit eas res, que fortuito viden-
tur accidere, cum interea caussis occultis di-
uinitus dentur. Nam *Dominus mortificat &*
uiuificat: deducit ad inferos & reducit. Domi-
nus pauperem facit & ditat: humiliat & suble-
uat, vel, sicut Ausonius loquitur: Fortuna
nunquam sistit in eodem statu. Semper mouetur,
variat, & mutat vices. Et summa in imum
vertit.

Ælian.
lib. 2. va-
riar. c.
29.

1. Reg. 2.

vertit, ac versa erigit. Quod si Pittacus ex hac rerum humanarum varietate Deam voluit procudere, quæ *Fortuna* appellanda sit, Deum & ipse ignoravit, cuius sapientissimæ potentia opus est, in Mundo fúsque deque ire res plurimas, & tamen Mundum conservari, & in tanta inconstantia, Vniuersum tamen constare. Quod autem vexentur boni & mali exaltentur, cæcodaemone quidem procurante, invidia est; at Numine permitte, benevolentia est, magnam inde virtutibus exercendis occasionem suppeditante. Idcirco enim, malus ille spiritus, ait Lactantius, in primordijs transgressionis non statim ad pœnam (quoad locum & alligationem in Inferno, non quo ad ignem, quo statim torqueri cæpit) detrusus à DEO est, ut hominem malitia sua exerceat ad virtutem: qua nisi agitetur, ni assidua vexatione roboretur, non potest esse perfecta. siquidem virtus, est perferendorum malorum fortis ac inuicta patientia. Ex quo fit, ut virtus nulla sit, si aduersarius desit. Huius itaq; peruersæ potestatis cum vim sentirent virtuti repugnantem, noménq; ignorarent; *Fortuna* vocabulū sibi inane finxerunt. Sapientius fuissent facturi, si Dei arcana, in talibus malis, penetrare, rerūque caducarum

Lactant.
l. 3. di-
uin. In-
stit. cap.
18.

Senec. l.
1. epist.
98.

carum fragilitatem agnoscere, indeque & modestiam, & patientiam, & fortitudinem, aliâque præclara opera exercere didicissent; cristâsque demississent, quas, in sublimi fortuna, nimium quantum erexerunt. *Sine alios observare volueris*, ait Seneca, (*liberius enim, inter aliena, iudicium est*) *sine te ipsum, favore seposito; & senties hoc, & confiteberis, nil, ex his optabilibus & charis, utile esse; nisi te contra levitatem casus, rerûmq; casum sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querela, inter singula damna, dixeris: DIIS ALITER VISUM EST.* Visum est enim, non oportere esse, in hac vita, felicitatis stabilitatem.

§. II.

Fortuna rota, & rerum humanarum instabilitas quam utilis sit, ut sapere discamus?

Nam, ut taceam, sicut, in pictura, differentia colorum; in Musica, vocum, varietas; in theatro, personarum multitudo gratiam habet; ita & in hoc Vniuerso venustâ esse rerum mutabilitatem; utilitas præterea maxima *Casibus* inest. Fastidiretur Mundus, si omnia vnus campus essent. Sunt igitur *montes*, in quos ascendemus; sunt *valles*, in
quas

quas gradum reuocemus: neque in plano aliquis tam suauiter quiesceret, si in alto non adeò fatigaretur. Sic euenit in hominum vita; ibi ipsi morbi commendant sanitatem; calamitas illustrat felicitatem. Hæc rota est *Fortune*; hæc scalæ Pittaci; immò & Iacob Patriarchæ, ni fallor, qui *vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes, per eam, & Dominum innixum scale.* Nempe Domini hoc est opus; sic ad eum ascendendo itur; per prospera, per aduersa; per summa, per ima; & sæpe descendendo ascenditur, sæpe descenditur ascendendo. Multi enim pereunt promoti ad altas dignitates: multi corriguntur & recti fiunt, dū desinunt esse rectores. Ipse Nabuchodonosor, nisi comparatus iumentis insipientibus, ad pecudes, abiectus fuisset, nunquam sapere didicisset. Hac ipsa de causa Lothari⁹ & Isaacius Impp. Vgo Cœnredus, Rachis, Sanctocopius, Petrus Aragonius, alique complures reges à sceptro & purpura, ad vilem tunicam & solitariam cellam descenderunt, vt ad cœlestem coronam eleuarentur. Nec alia de causa, Carolus V. folio relicto, se abdidit, quàm vt, in

D
terris,

Gen. 28.

12.

Baron.

an 835.

& anno

1059. &

750.

Plat. l. 2.

de bon.

stat.

Rel. cap.

26.

Beda lib.
5. hist.
cap. 20.

Ælian.
l. 4. va-
riar. c. 8.

Ibid.

Quid. l. 4.
de Pont.
eleg. 1.

terris, se humilians, in cœlis exaltaretur. Credo, ipsum orbem terrarum volubili *Fortuna* globo idcirco similem esse, vt intelligamus, nihil in eo constare; nec figi in eo gradum posse. *Quis tam stupidus est*, inquit, ille, qui *instabiles & repentinas fortune commutationes* ignoret? Sane *Lacedæmonij*, cum *Thebanorum* domini essent, ad eò rursus ab illis fuerunt subacti, vt *Thebani* non solum in *Peloponnesum* peruenirent, verum etiam *Eurotã* transirent, & *Lacedæmoniorum* terrã deuastarent, & propemodum ciuitatẽ etiam ipsam cepissent, nisi veritus esset *Epaminondas*, ne uniuersi *Peloponnesij*, conspiratione facta, pro *Sparta*, dimicaret. Sic *Dionysius* tyrannus, sic *Amyntas* Macedo, sic *Dion* *Hipparini* filius effecit, vt, in quo statu ipse fuisset antea, in eum iam sue calamitatis auctorem detruderet.

*Quid facis, ah demens? cur, si Fortuna recedat,
Naufragio lachrymas eripis ipse tuo?
Hec Dea non stabili, quã sit leuis, orbe fatetur,
Qua summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, & quauis incertior aura,
Par illi leuitas, improbe, facta tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito Casu, quæ valuere, ruunt.
Diuitis audita est cui non opulentia *Croesi*?*

Nem-

Et casuum varietas, quid doceat? 51

Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracusa modò formidatus in urbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogavit
Submissa fugiens voce clientis opem.
Cuiq; viro totus terrarum paruit orbis,
Indignus effectus omnibus ipse magis.
Ille Ingurthino clarus Cimbròq; triumpho,
Quo victrix toties Consule Roma fuit:
In ceno Marius iacuit, cannàq; palustri,
Pertulit Et tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

§. III.

Fortune inconstantia metum modestiamq; felicitibus inicit, miseros autem in spem vocat secutura mutationis.

Hæc felicitatis mutatio superbiam domat, frenatque insolentium immanitatem. Sesostris rex Egyptiorum victorijs illustris, vt Paulus Diaconus refert, currû aureum preciosissimis gemmis ornatum sibi construxit: cui insidens à quatuor regibus denictis planstra subeuntibus se trahi passus est. Cum, festo quodam die, regum vnus, oculis conuersis, continuo retrospiceret, rotæ volubilitatem intuens, Sesostrisq; causam respectus percontaretur, respon-

D 2

disse

Paul.
Diacon.
de reb.
Rom. lib.
17.

disse fertur: *Cum stupore admiror Rotam, cum eam instabili modo ferri, atq; aliàs aliter volui, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus demissa sublimantem conspicio. Sesostris, ubi dictum illud intellexit, statuit, ne illi posthac currum traherent. In hac igitur felicitatis infelicitatisq; rota, & metus est felicitium, & spes miserorū. Quicumq; elatus est, cuiusq; omnia ad votum fluunt, quoties mendicum, quoties captum, quoties miserum aspicit, putet illum sic loqui: Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.*

Eccli. 38.
23.
Brufoni-
us l. 2. c.
37. ex
Herod.
l. 1.

Hæc qui audit, non præsumit: qui spernit, cadit. *Cræsus consultus à Cyro de bello suscipiendo contra Tomyrin reginam Massagetarum: Si tibi, ait, esse videris immortalis, nihil est opus, ut meam tibi sententiam dicam. Si verò te quoq; agnoscis hominem, illud imprimis discito, talem humanarum rerum circum esse, qui rotatus, eosdem semper fortunatos esse non sinit. Cyrus imperandi libidine accensus Cræso non paruit. Itaq; in eo bello perijt. Cautior est, qui se meminit esse mortalem: &, qui se hominem esse nouit, nihil humani scit à se esse alienum. Quidquid ergo acciderit sic sapienti, non est inexpectatum, cum & illud præceptum teneat: Fortunam reuerenter habe; & fi-*

Senec.

& fictam hanc Deam sciat globo insistere; aut rotæ instar volui. Sic composito, ait Sapiens ille, nihil accidet. Sic autem componetur, si, quid humanarum rerum varietas possit, cogitauerit antè, quàm senserit: si & liberos, & coniugem, & patrimonium sic habuerit, tanquam non utiq; semper habiturus, & tanquam non futurus, ob hoc, miserior, si habere desierit. Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miseras miser, qui sollicitus est, ut ea, quibus delectatur, ad extremum usq; permaneant. Nullo enim tempore conquiescit, & expectatione futuri, presentia, quibus frui poterat, amittet. In equo est autem dolor amisse rei, & timor amittenda.

lib. 10
ep. 98.

§. IV.

*Fortuna remedium est, mala sua non putare
maiora esse malis aliorum.*

At mala contingunt, & saepe, quæ omnium sunt molestissima? Iterum hîc errant homines, qui planè sua maximè æstimant, & ibi, quod dicitur, ubi dolent, manum habent. Nam sicut inuidorum oculis

Uberior seges est alienis semper in agris,

Vicinumq; pecus grandius uber habet,

ita vicissim mala nostra, mala maxima putamus: & quocunq; corporis membro vl-

Val. Ma-
xim. lib.
7. cap. 2.

cus hæret, putamus esse loco incommodis-
simo. Quia hominem cæcus amor sui non
finit rectè iudicare. Solon, qui *neminem,*
dum adhuc viueret, beatum dici debere arbi-
trabatur; quod ad ultimum vsq; fati diem an-
cipiti fortunæ subiecti essemus: idem aiebat, si in
unum locum cuncti mala sua contulissent, fu-
turum, ut propria deportare domum, quàm ex
communi miseriarum aceruo portionem suam
ferre mallent. Quo colligebat, non oportere nos,
quæ fortuito patimur, præcipua & intolerabilis
amaritudinis iudicare. Optimum ergo dolo-
ris remedium est, maiores aliorum dolores
expendere; morbum cum morbo; pauper-
tatem suam cum paupertate aliorum com-
parare: denique seriò cogitare, quid, qui
in inferno cruciantur, sustineant. Quid, mi-
ser, quiritaris? forsitan hic dolor tuus tibi
est, loco æternorum suppliciorum? Nimis
felices vereri debent, ne de illis dicatur: re-
ceperunt mercedem suam, in vita sua.

§. V.

Sapientum est, omnem Mundi felicitatem suspectam habere.

Thom. de
Kemp.
lib. 3. de

Vnde, qui prudenti iudicio calculum sub-
duxerunt, *Fortunam*, quæcunq; ea demum
esset, magis timuerunt blandientem, quàm
sæui-

favientem. Ipse Deus ait: *Fili, magis placet mihi patientia & humilitas, in aduersis, quam multa consolatio & deuotio, in prosperis.* Et Christi prudentes altè cordi suo infigunt illud: *Extrema gaudij luctus occupat; multoque magis istud: Va vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.* Præstat, post luctum, gaudia, quam post gaudia, luctum expectare. Philippus Macedoniae rex, cum, vno eodemque tempore, tribus nuncijs latissimè exhilaratus fuisset, intellexissetque, equestri cursu, quadrigas suas Olympijs vicisse; Olympiadem vxorem Alexandrum filium peperisse; Parmenionem deniq; ducem suum Dardanis in pugna superiorem fuisse; sublatis in coelum oculis: *At tu, inquebat, Fortuna, pro tot bonis, leui aliquo nos affice malo.* Adeò suspecta illi fuit nimia felicitas, vt velut nimis melleam promulsidè absynthio censuerit temperandam. *Theramenes, (qui Athenis in XXX. tyrannis fuit) cum in quadam domo versatus, inde prodisset, illa subito lapsu corruit. Atq; cum Athenienses alij aliunde ad eum confluerent, & inopinata saluti congratularentur: ille, præter omnium opinionem, respondit: O Iuppiter, cuinam me tempore reseruas? Nes multò post à reliquis tyrannis de*

Imit. cap.
57.

Prou. 14.
13.
Luc. 6.
25.

Plutar-
chus in
orat. cō-
solator.

Ælian.
lib. 9. va-
riar. c. 21.
Plutarch.
in orat.
Conso-
lat.

medio sublatius est, coactus cicutā bibere. Quam
 sapienter facerent, qui exemplo Therame-
 nis, inter lāta, tristium meminissent! &
 cum Ennio dicerent: *Nimum boni est, cui nil
 mali est*, quam sententiam etiam M. Tullius
 magni aestimavit. *Ne dicas: sufficiens mihi
 sum: & quid ex hoc pessimabor? In die bonorum,
 ne immemor sis malorum. Quantum autē ma-
 li metuendum sit ijs, quos perversa vulgi opinio
 putat felices, quia opibus affluunt, illo exemplo
 discimus, inquit Marulus, quo traditum est
 (à Paulino in vita S. Ambrosij) Ambrosium
 Episcopum, cū apud diuitem quendam, hos-
 pitandi gratia, diuertisset, & ille se nihil un-
 quam, in vita, aduersi passum iactaret; è ve-
 stigio, cum suis, recessisse, dixissetq;, ideo se inde
 fugere, ne, unā cum homine perpetuis prosperi-
 tatibus uso, simul pereat. Haud ita procul ex-
 cesserant; & respicientes, vident ades illas, cum
 omnibus, qui ibierant, terra hiatu iam absor-
 ptas. Quam ergo melius agitur cum ijs, qui
 identidem seculi huius premuntur angustijs, ut
 illic felicitatem querant, ubi casus timeri non
 possit? Hæc ille, quia, ut vel Ethnicus ait:
*Non est summa felicitatis nostræ in carne po-
 nenda. Bona illa sunt vera, quæ ratio dat: so-
 lida ac sempiterna, quæ cadere non possunt, nec
 decrescere quidem ac minui.**

§. VI.

Eccli. II.
27.M. Ma-
rulus lib.
5. cap. 3.Senec.
lib. I.
ep. 74.

§. VI.

*Hugolini Girardesci infelicissima
felicitas.*

Non præteribo hîc luculentum eiusce rei exemplum, quod Aemilius & Platina memoriæ prodiderunt, de Hugolino Girardesco, ciue Pisano, Guelfarum partium principe, qui, contraria factione, partim pulsa, partim percussa, eò potentiæ domi peruenit, vt nutu omnia administraret, patriæq; dominus & esset, & haberetur. Festiuo suo die, natalitia dabat: inuitauerátque, ad conuiuium, regio apparatu, factum, omnes amicos suos. Inter epulandum, Fortunam suam ipse fando mirificè extulit, atq; vt laudibus suis alieno testimonio coronidem adderet, quendam ex intimis amicis Marcum interrogauit: *Quid tandem sibi deesse arbitraretur?* cui Marcus Philosophicâ libertate, *Sola*, inquit, *Numinis ira procul diuq; abesse à tam secundis rebus non potest.* Dictum graue, sed verum fuit. Nec enim multò post, Guelforum viribus confescentibus, Gibellini, arreptis armis, ædes eius expugnauerunt: vnum è filijs & nepotibus vim arcere conatos occiderunt: ipsum, cum duobus filijs & tri-

Æmil.
lib. 8.
Platina
in Nico-
lao III.

bus nepotibus, comprehensum atq; in turrim conclusum, fame dirissima mori coëgerunt. Hic est fortunatorum exitus; ut merito metuere habeant, *Numinis iram procul diuq; abesse à tam secundis rebus non posse*, quibus omnia ad votum fluunt; quemadmodum spe magna se solari possunt, qui aduersis innocenter atq; immeritò exagitantur. Vertitur enim *Fortune* rota, vna parte auream, ferream altera habens curuaturam: ut quæ hodie sunt summa, cras fiant ima; & nunc prospera, paulò post mutantur in aduersa. Quali in rota circumuoluti sunt diues ille purpureus epulo, in summo folio, accubans, & vlcerosus ante imas fores iacens Lazarus. Nam paulò post, ex infimo loco, Lazarus in Abrahamæ usque sinum est eleuatus. Tumidus autem ille usq; in Infernū est deiectus. Hanc rotam Abraham sic expressit: *Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hîc consolatur, tu verò cruciaris.* Hanc metamorphosin metuant, quotquot, de ijs, quæ opinione tantum bona sunt, deque *fortune* sibi fauore blandiuntur. *Quidenim stultius, quàm aliquem eo sibi placere, quod ipse non fecit? omnia ista nobis*

Luc. 16.
35.

Senec.
loc. cit.

accedant, non hereant; si abducantur, sine ulla nostri laceratione, discedant. Utamur illis, non gloriemur: & utamur parcè tanquam depositis, apud nos, & abituris. Quisquis illa, sine ratione possedit, non diu tenuit. Ipsa enim felicitas se, nisi temperat, premit: si fugacissimis bonis credidit, citò deseritur, & ut non deseratur, affligitur. Paucis deponere felicitatem molliter licuit. Ceteri cum his, inter quæ eminuere, labuntur, & illos degravant ipsa, quæ extulerant. Nemo igitur magnæ fortunæ credat. Nunquam immodica duraerunt. Omne lætum, tandem admiscet fletum. In orbe nihil constat. Placidum ventis mare subitò amat fieri procellosum. Vna hora cœlum sudum videt ac turbidum.

§. VII.

Duorum Coniugum felicissima infelicitas.

Sed & rursus, post nubila, Phæbus; post magnos imbres, magna solet remigrare serenitas. Accidunt sæpe tristia, quæ lætissimo fine terminantur; ut Deus virtutem vno tractu probet, & coronet; discantque, qui in angustia sunt, animum non despondere, sed potiùs dicere: *Tu es refugiũ meũ à tribulatione*: itẽmq;: *Educes de tribulatione animã meam*. Pulcherrimus virtuti stimulus est, & castimo-

Psal. 31. 7.

Psal. 142.

119

Liu. lib.

2.

Matth.

18. 28.

stimoniam constantiamque, nec non admirabilis fortunæ, si ita loqui licet, exemplum, quod, ante viginti circiter annos, Roma ad nos perscriptum, certis que testibus, enotatum accepi. Erat tum Romæ par coniugum, quale fuit, cum Collatinus & Lucretia viveret. Sed, quia non solet esse æqualis virtus & Fortuna, pectus latum, res angusta ambobus domi erat. Superuenit egestati annonæ caritas. Igitur ad summam inopiam redacti, ut vitam sustentarent, æs alienum contraxerunt. Mos est ijs, qui lucrum student mutuo multiplicare, ut certum solvendi terminum præstituant, usuramque aut mensuram, aut annuam iubeant pendere; quod ni fiat, extrema minantur, instar illius, *qui tenens suffocabat debitorem* dicens: *Redde, quod debes, patientiamque rogantem misit in carcerem, donec redderet debitum.* Ad hunc modum etiam tunc miseris illis evenit. Cum enim, ad constitutum diem, debitum expungere non possent, pecuniâsque accipere magis, quam expendere tempus & necessitas flagitaret, maritus in vincula ductus est, ut captus esuriret, vxore domi famem perferente; cui orbitas, quam inedia maiorem luctum imposuit. Itaque, per Urbem,

hem, fursum ac deorsum sollicita cucurrit, omnemque, quod dicitur, lapidem, mouit, vt pecuniam conquireret, pro coniuge redimendo. Periculosum est feminis, in publico comparere, aut vagari per ciuitatē. Quare & ista, dum nummos quæsiuit, in adulteros incidit, quanquam magis pudicitia illius testes futuros, quàm corruptores. Horū igitur vnus, cui non ignota erat patris familias absentia, intempesta nocte, adest; ferit ianuam; iubet aperiri. Pro ianua, illa fenestram referat, & quia virum fores pulsantem neque de voce, neque de facie poterat noscere, modestè excusat, nunc tempus non esse conueniendi, solam se domi agere, marito absente, non decere alium admitti: si quid illi sit negotij, clara die veniat; nihil honesti cogitari de ijs, qui id noctis negotiantur. Hæc illa & fortiter, & prudenter est locuta, si dicta constantiâ habuissent. Nam, qui fores pulsabat, pertinaciùs arietare, quàm illa resistere, institit; & verò manus ac minas simul adhibuit. cum enim necquidquam postes effringere tentasset, ædes totas in cinerem ituras antè, quàm dilucularet, minitatus est, nisi vellet ostium referare. Antiope luctum vidisses. Trepidare illa, & quid

Plaut. in
Capteiu,

quid faceret, ambigere; si pessulum reduce-
ret, pudicitiam; si clausum teneret, domum
ac vitam amissura. Quid speres? foemina
fuit. cessit. hominem ignotum sola admisit;
Lucretia futura, si Penelope esse non posset;
illud secum reputans: *In re mala, animo si bo-
no utare, adiuvat.* Nec tamen se se dedere
illico statuit. Igitur ingressus nefarius ho-
mo, continuò illi vitium obtulit; quod illa
recusavit adeò vehementer, ut, Christiana
generositate, mori mallet, quàm foedari.
Vterentur & aliæ foeminae simili constantia,
ni vinci mallent. Vicit ista, quia restitit. Ho-
stis ergo non hostis, ne sine crimine abiret,
Furine voluit litare, quando Veneri non po-
tuit. Quare quidquid domi pecuniarum,
vestium, vasorum habeat, apportare actu-
tum iubet. Cui illa. quid, miser, ages, in-
quit? paupercula sum, *hoc quod induita sum,
summa opes*: cur vacuam vis' spoliare? In-
stat ille; &, ni nummos afferat, pugnos in-
tentat, verbera, vulnera, funera, incendia
minatur: & addit vultum testem, se non io-
cari. Tanto illa perculsa metu fatetur, se
duos aureos habere reconditos, præterea ne
teruncium quidem, eosque ipsos ait, se, in
mariti redemptionem, mutuos accepisse. Hos
ipso

ipfos promere iubet. Promit illa; sed quia non admodum promptè, idcirco interrogat trifurcifer: An nullum domi funem habeat? eo utiq; illi animam præclusurus, quod quidem facilè ærumnosissima fœminarum suspicari potuit; sed, quia mors vnicum solamen erat tam nefastæ noctis, non censuit hunc celandum. Dixit itaq; funem sibi esse, sed alium nullum, nisi quo asellus, in stabulo esset alligatus. Mandat tenebrio, ad stabulum se adducat. facit mulier, quod erat iussa. Ibi, dum scelestus funem impeditiùs dissoluit, subit animum feminæ, suavius esse occidere, quàm occidi; neque id legibus aut diuinis, aut humanis vetari, si quis vitam suam aliter tueri non possit, quàm alterius nece. Dum hæc talia cogitat, prægrandem clauam, qualis vel Herculi suffecisset, ponè videt parieti acclinatam, quam utraq; manu arreptam, improbo capiti, à tergo, validissimè impingit. Cadit ille primo ictu; sed nondum exanimatus nititur de nouo se in pedes erigere, surgentem illa altero fulmine prostermit, semianimèmq; penitus conficit, ausùque feliciter potita, se & sua asserit in libertatem. Cadauer, ea nocte, prope asini stratum, permansit, ut
eius

eius contubernium haberet, cuius sepulturam meruisset. At mulier, quæ iam insperatam vitam viuebat, ipsâ suâ victoriâ, tristabatur. Ecquis enim, inquiebat, credet veritatem narranti? An non facti rea agar, & de homicidio conuicta vitam, cum fama, amittam, quam domi occisa honestiùs posuissem? sed Deo fidendum, qui me utique, apud iustum tribunal, tueri poterit, quando domi contra tam iniustum defendit inuasorem. Sic nox abiit. Reducto die, adit Magistratum, &, quid domi actum sit, refert. Mittuntur ad ædem eius, qui cadauer inspiciant. Accurrunt multi, & mortuum viuûmque asinum simul reperiunt. Diu nemo inueniebatur, qui nosset occisum, adeo mors vultum mutauerat. Tandem tamen vnus superuenit, qui varijs indicijs testaretur, hunc ipsum, ante annos aliquot, Roma proscriptum, atque in eius caput trecentos aureos constitutos. Defertur res ad Senatam, inquiritur, & in tabulis publicis, nomen, & crimina, & signa rei reperiuntur; neque ampliùs dubitatur. Decernunt igitur feminæ, quòd perditissimum hominẽ è medio sustulisset, pactos trecentos aureos exsoluendos. Habuit ergo fortissima hæc Iudith,

dith,

dith, unde & debita & maritum solueret, & vitam deinceps honestè sustentaret, tantò utique iucundiores, quantò è maioribus procellis emerferat.

§. VIII.

Pertinax Polycratis felicitas, quàm tristem sortita sit exitum?

Sic ludens in orbe terrarum diuina sapien-
tia, tristia lætis, lætæque tristibus permiscet;
ut neque miseri desperent, neque felices in-
solescant, & , contra Pindari præceptum,
Dij esse velint.

τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς

ὅκ' ἔστιν ὁδὸν διατέλους εὐδαιμονεῖν.

Siquidem vniuersis rebus in mortalium

Nil cōtinenter & undecunq; prosperum est.

Nam etsi caelestes omnia possunt, tamen fallit illud prouerbium: *semper feliciter cadunt Iouis taxilli.* Quanquam enim ita Deus quibusdam fauet, ut vel inuitos beare velle videatur, tamen neq; tunc est insolescendum. De Polycrate Samiorum tyranno proditur, (quod & Nazianzenus versibus complexus est) cum summa frueretur felicitate, admonitum ab Amasi Aegyptiorum rege, ut aliquo saltem, quamuis leui incommodo, tantā interrumpere fortunæ tranquillitatem. Annulum ergo in mare proiecit, quem ha-

E bebat

Prou. 8.

31.

Pindar.

Hymn. 5.

Olym-

piakon.

Euripi-

des in

Supplici-

bus.

Herodo-

tus lib. 3.

Sabelli-

cus lib. 7.

Ænead.

2.

bebat charissimum, eiusque iactura vehementer dolere videbatur. Paulò post piscator quidam captum piscem Polycrati dono obtulit, quo exenterato, ille idem annulus in visceribus repertus est, quem Polycrates abiecerat, quasi non posset esse infortunatus. Sed nec illud ipsum quidem bonum omen fuit. Quare ibi tunc Amasis Polycrati amicitiam renunciaſſe dicitur, cum apertè deprehenderet, fortunam, ad grauiores casus, eum reſeruare. Nec defuit euentus. Ab Oræte enim Darij regis præfecto, in summo Mycalenſis montis iugo, cruci affixus est. Eò nempe vsq; Fortuna illum extulit, quæ à Comicis inſitijs orſa, in fine paratragædiaretur. *Fronti nulla fides.* Si venit, renidente vultu, cogita, cū furore abituram. Si, cū alijs ſæua est, tibi parcit; ſuſpectam habe clementiam: nam moræ vſuram exiget. Est ſæpe fauor Dei, mala euadere. Maius tamen diuini amoris indicium est tribulatio, quàm proſperitas. *Quoniam, per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum Dei.* Vnde, *quem diligit Dominus, caſtigat.*

Añ. 14.

21.

Hebr. 12.

6.

§. IX.

In aquas lapsa, feliciter reddita.

Non tamen ita ſemper caſtigat, vt nullis lætis

Iætis eiusmodi euentis exhilaret. Qua de
caussa S. Benno clauem in aquas proiectam,
à pisce; S. Franciscus Xauerius Crucem in
mare prolapsam; à cancro recepit. Quæ ta-
lia; sine Numine, non fieri, ostendit illud,
quod Christus Petro dixit: *Vade ad mare, &*
mitte hamum: & eum piscem, qui primus af-
tenderit, tolle; & aperto ore eius, inuenies sta-
terem. Sciuit ergo Christus & staterem in
ore piscis; & piscem eum primum ascensu-
rum; & fecit, vt primus ascenderet; & for-
tasse staterem in ore piscis solo verbo for-
mauit. Illius ergo, non *Fortune*, fauore
hæc talia accidunt; ad iuuandos homines,
in tempore opportuno, aut consolandos; si
quidem ipsi fauorem non repudient, aut in
odium conuertant benefactoris; vel *Fortu-*
næ bonæ munus non sinant ab alijs euerri.

§. X.

Contus, seu stupendus Fortune baculus à S.

Columba pauperi alendo datus.

Omnem admirationem superat, quod S.
Adamannus Scotus, de S. Columba itidem
Scoto, qui circa annum Domini 565. flo-
ruit, simplici; sed veraci stilo commemo-
rat. Ad S. Columbam Presbyterum, in Sco-
tia versantem, aliquando venit plebeius ho-

S. Ad-
man
Scot. l. 2.
de vita S
Colum-
bæ. c. 24
Et Hen-
ric. Ca.

nis. tom. mo, eius regionis incola, quæ stagno Apo-
 s. Antiq. rico est adsita, extrema egestate pressus.
 Lect. Quippe qui neque se amplius, præ inopia,
 ne dum vxorem ac liberos, poterat susten-
 tare. Miseratione tactus Columba, paupe-
 rum pater, I, inquit, contum tibi, in vici-
 na silua, succidito, & actutum ad me affer-
 to. Paret ille, & fustem bene magnum ro-
 bustumque festinatò apportat, Sanctoque
 viro porrigit. Eum ille cultro inspicat, ma-
 nu benedicat, atq; precantibus verbis sacrat.
 Sic præparatum pauperculo, eleemosynæ
 nomine, reddit, cum dicto: Hoc veru dili-
 genter asserua, quod neque homini neque
 pecori damnosum fore, scito. Porrò, pro
 nassa, pro hamo, pro fuscina erit; nam fe-
 ras, bestiâsque aquatiles & volatiles, & sil-
 uestres, esui idoneas tibi figet capietque ad
 fatietatem. Neque deerit tibi familiæq; tuæ
 esca, quàm diu fudes tibi hæc non deerit.
 Quid mendico tunc lætius fuit beatiusue?
 Non poterat se capere, præ lætitia, ex Co-
 dro Cræsus repentè factus. Currit lætus do-
 mum, non iam baculum, sed virgam diui-
 nam secum afferens, vxorique opes suas ex-
 ultabundus ostendit. Mox in siluam abit,
 atq; loco ab omnibus vijs remoto, in terrâ
 defi.

defigit, eaque nocte, ita depactum veru relinquit. Die reuecto, spe ardens, ad eundem locum recurrit, & indutum eo miræ magnitudinis ceruum reperit, assatum iam utique, nisi ignis defuisset. Ad hunc modum, singulis noctibus aut diebus, prædam inuenit conto hærentem, iam ceruum, iam aprum, iam damam, iam aliam feram culinæ maturam. Neque verò ferinis carnibus suam tantùm familiam, sed totam etiam viciniam abundè satiauit; cui, quod propriæ necessitati superfuerat, haud exiguo lucro, vendidit. Multi mortales non sunt suæ felicitatis patientes; sed, cum illis bellè est, *Fortuna* ianuam obstruunt, non, ne exeat, sed ne intret. Quamobrem & huius viri vxor id facta marito, quod Eua olim Adamo, utique inuidia artibusq; antiqui serpentis, eiusmodi illum verbis compellauit: Nosti, mi vir, quàm seuerè nunc homines sua damna, quàm rigidè magistratus homicidia vindicent puniantque. Quid si igitur Columba gladium tibi dedit, quo te occideres? quid si fudes hæc, quam Cornucopiam esse nobis arbitramur, vitæ bonorùmque omnium scopulus fiat? An non enim in eam bos aut aliud pecus possunt incurrere? quid si,

intempesta nocte, atque in tenebris, homo quispiam, per nemus properans, eo spiculo imprudens excipiat? quis nos non homicidij reos aget? Periclitabimur ego, tu, liberi nostri, &, vel, tanquam magicarum rerum gnari, in vincula dabimur; vel, tanquã viarum subfessores, eliminabimur, aut è patria, aut è vita. Quid præstat amittere, lucis huius; an baculi vnus vsuram? Me igitur si audis, sudem franges, ac destrues: præstat illam, quã nos ipsos in cineres ire. Ad hæc maritus: Sicut intelligis, ita loqueris, inquit: Mentem lingua sequitur. Neq; enim scis, quid vir Sanctus, cum sudem bene precando sacraret, mihi disertè promiserit; nullum scilicet vel hominem, vel iumentum eo vnquam, vel in summa cute lædendum. Ne igitur de lite pronuncies, quã non cognouisti. Poterat sufficere hæc responsio, si mulieri imperiosæ quidquam sufficeret. Urgebat enim illa identidem, ne quid maritus suo fueret capiti; ne vile lignum salutis totius domus præferret: prudentis esse, etiam pericula vitare: serò sapere, qui sapiunt post damnum. Nimirum ita est, multi viri, qui non vincuntur vxorum ratione, vinci se patiuntur earundem importunitate. Ne igitur
tur

tur nihil daret authoritati consiliisque maritæ vxorius paterfamilias, ijt in siluam, sudem abstulit, domúmque reportauit, ac, ne cui noceret, in angulum quendam abstrusissimum parieti acclinem coniecit. Nec ibi sine captura fuit. Mox enim domesticus canis in eum lapsus disperijt. Nouum ergo argumentum naçta anxia materfamilias: Vidésne, inquit, ad maritum, quid fatalis iste fustis nobis minetur? nempe, vt hodie canis eo confossus est, ita cras tibi vnus liberorum tuorum interimetur. Quid tum dices? sobolem, an sudem sublatam malle? Com-mouit ea iterum oratio misellum; qui proinde arreptum baculum rursus in densissime siluæ dumeta extulit, eoque loco posuit, ad quem ne feræ quidem vlli accessum patere putauit. At rursus, die postero, cum scipionem suum reuiseret, capream eo tranffixam inuenit. Deterritus ergo tam inusitata vi prædas trahendi, & metuens, ne & pecudem pabulatum actam attraheret; inde quoque vellere sudem statuit; & verò eam in fluuio, cui *Nigra Dea*, idiomate gentis, nomen, iuxta ripam, sub aquis fixit, firmauitque. Se- quente luce, cum vellet sudem ex amne extrahere inusitatae magnitudinis piscem *Eso-*

cen vnà extraxit etiamnum palpitantem. Erat autem adeò ingens is piscis, vt conto re- tentum, atque in humeros reiectum vix solus domum posset reportare. Domi, vt damnum caueret, nec hamo illius quisquam violari posset, in summa tecti parte sudem collocauit. Vix collocauit, & illico coruum vidit, magno volatus impetu, in cuspidem inactum. Quoniam igitur neque in siluis, neque in aquis, neque in tectis, sine alicuius animantis vulnere, potuit asseruari Columbanus baculus, luculentam iterum sibi obtigisse calumniandi occasionem rata materfamilias, denuò maritum instigauit ad eum frangendum, atque in ignem conijciendum: ne, vt prouerbio dicitur, inquietat, in venatione pereamus. Quid non possunt vxorum vel imperia, vel blandimenta? Ascendit simplicissimus homo, sudem deripit, & securi in minutissimas partes diffindit: frustra in focum & flammam mittit. Sic omnis illius abundantia ac prosperitas, penè momento, in penuriam commutata est; artificio cacodæmonis, feminae suasu, viri stoliditate: qui benedictione S. Columbæ combustâ, ad incitas redactus, omni reliqua vita, mendicare coactus est. Semper abundasset,

set, si Sancti viri vaticinio plus, quàm stolidæ mulieris Panico timori credidisset. Sed quid mirum est, si mulier baculum timuit, quem meruit? Profectò, ni Sanctus, ab eo, hominibus spondidisset immunitatem, illa prima, in eum incurrisset. Certum est, ex hoc exemplo, Numinis veri, non somniantæ ab imperitis *Fortunæ* fauentiâ, hominibus prodigiosè fausta subinde euenire; quin & Sanctorum benedictionem multi precibus obtinent, atque hoc pacto dici possunt, *sua fortuna fabri*: nam *sui cuiq; mores fingunt fortunam*, vt ille de Pomponio Attico dixit; nos ita interpretari possumus, vt multa à Deo Diuisque precando fausta impetrari dicamus: certè nihil, *Casui aut Fortunæ*, sed omnia diuinæ ordinationi sunt ascribenda, respondendumque, sicut Abrahami seruo *responderunt Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quidquam loqui tecum: non fati necessitate coacti, sed tracti diuino nutu ac voluntate, cui nefas est resistere. Ethnicorum vox est:*

*Superat quoniam Fortuna, sequamur:
Quòq; vocat, vertamus iter.*

Cornel.
Nepos in
vita Pō-
ponij At-
tici.

Gen. 24.
50.